

Повсякденне життя різних соціальних груп та категорій

Анна Костенко,

аспірантка 2-го р. н., спеціальність «Соціологія»,
Інститут соціології Національної академії наук України
kranvd@gmail.com

ФОРМУВАННЯ «МІСЦЬ ПАМ'ЯТІ» ВНАСЛІДОК БОЙОВИХ ДІЙ (кейс міста Ірпінь)

Через збройну агресію Російської федерації в Ірпені зазнали руйнувань 4864 будівлі, а повністю було зруйновано 1902 будинки. Це майже четверта частина усієї міської забудови (Rebuild, 2022). Такі масштабні руйнування призводять до розриву попередньої повсякденної тканини та циклічності міського життя. Війна змінила і трансформувала місто, змінила повсякденні маршрути та практики містян.

Концептуальною рамкою для цього дослідження стала робота П'єра Нора «Теперішнє, пам'ять, нація» (Nora, 1996), зокрема його концепт «місця пам'яті». Для Нора (Nora, 1996) місця пам'яті мають бути фізичними просторами, головним завданням яких є оберігати історію та які є частиною культурної пам'яті спільноти. Концепт «порожнечі» (Cohen, 2021), який працює з пустками, показує, що у сучасному міському плануванні пустка стає цікавою та може швидко набувати нового сенсу. Одним із таких наслідків стала поява «місць пам'яті» та просторів порожнечі. Порожнеча є перехідним періодом між старим світом (відчаєм) і невідомим новим (надією).

Емпіричним матеріалом дослідження стали напівструктуровані інтерв'ю з жителями міста Ірпінь, які були записані

упродовж квітня і травня 2023 року. Масив даних охоплює транскрипти інтерв'ю мешканців міста віком від 22 до 59 років, серед них 10 жінок і 5 чоловіків. Частина респондентів покидали місто до початку активних боїв, також є ті, що виїхали вже коли в місті були бойові дії. В момент запису інтерв'ю всі вони проживали в місті.

Однією з практик пам'яті, яка з'явилась у місті Ірпінь після бойових дій, є проведення екскурсій. Зокрема, цю практику підтримують місцеві жителі. Для них це спосіб розказати свою історію через історію міста і не дати забути події, які були в місті. Місцеві жителі показують руйнування своїм знайомим, які приїждять до них у місто. Зі свідчень респондентів можна виділити схожий маршрут: ТЦ «Жираф», де відбувся бій за місто, повністю зруйнований ЖК «Ірпінські Липки», кладовище спалених автомобілів і зруйнований міст поблизу селища Романівка. Більшість із цих місць стали образами воєнних дій завдяки їхньому медійному охопленню, оскільки ще протягом окупації та бойових дій публікації цих місць були в українських та світових ЗМІ.

Одним із просторів спустошення в Ірпені після завершення бойових дій став житловий район «Ірпінські Липки». Рівень руйнації цього місця змушує місцевих жителів обходити цей район у своїх щоденних маршрутах. Проте цей простір стає частиною екскурсійних маршрутів. Зокрема, протягом 2022–2023 років в «Ірпінські Липки» на екскурсію возили міжнародні делегації, щоб показати наслідки дій російської армії. Цю практику також підтримували й місцеві жителі та в розмові згадували, що саме туди також возили своїх знайомих, які приїжджали до них у місто. Таким чином, ЖК «Ірпінські Липки» через постійні делегації з місця порожнечі став новим «місцем пам'яті».

Ще одним місцем, яке з місця «спустошення» перетворилося на нове «місце пам'яті» в Ірпені, є зруйнований міст поблизу села Романівка, де здійснювали евакуацію з міста. Фотографії, де в момент обстрілу люди ховаються під уламками

мосту, тиражували в багатьох ЗМІ (Associated Press, 2022). Міст став місцем порожнечі, новим «місцем пам'яті».

Військові дії трансформують міський простір, розривають його повсякденну тканину та роблять його непридатним для життя. На місці, де раніше вирувало повсякдення, тепер руїна, яка стає «місцем пам'яті». Навколо «місць пам'яті» в містах вибудовуються нові практики. Це можуть екскурсії, як локальні, так і на рівні держави, висвітлення і тиражування цих місць у медіа.

Список використаних джерел

- Associated Press. (2022, December 30). AP photography of Russia-Ukraine war. The Associated Press. <https://www.ap.org/news-highlights/best-of-the-week/2022/ap-photography-of-russia-ukraine-war/>.
- Cohen, A. P. (2021, November 9). *Emptiness: An introduction*. Cultural Anthropology. <https://culanth.org/fieldsights/emptiness-an-introduction>.
- Nora, P. (1996). *Les lieux de mémoire* (Vol. 1: *La République*). Gallimard.
- Rebuild UA. (n. d.). *Irpın*. Rebuild UA. <https://rebuildua.net/irpin>.